

Investigating and Developing the Desirable Model of Researcher Training in Islamic Science Centers with an Emphasis on Promoting Razavi Culture

Seyyed Reza Marvian Hoseini¹ Hossein Mahdian² Mahmoud Jajarmi³

1. PhD student in Educational Psychology, Department of Psychology, Bojnourd Branch, Islamic Azad University, Bojnourd, Iran: marvianhoseini@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Psychology, Bojnourd Branch, Islamic Azad University, Bojnourd, Iran (Corresponding Author): hossein3284@gmail.com

3. Assistant Professor, Department of Psychology, Bojnourd Branch, Islamic Azad University, Bojnourd, Iran: Mahmoud.jajarmi@gmail.com

Article Info

Abstract

Article Type:
Research Article

Article History:

Received:
April 28, 2024

In Revised Form:
June 02, 2024

Accepted:
June 16, 2024

Published Online:
February 08, 2025

Keywords

Islamic science centers play an important role in the production, development, and promotion of Razavi sciences, culture, and education, and in line with their goals and missions, they use various models to supply, train, and empower Razavi scholars. Surveys show that the used models are not very comprehensive, up-to-date and effective. The main goal of this research is to investigate and evaluate the existing models and develop a desirable model for the training of researchers of Islamic sciences and Razavi teachings and the research question is how to determine the dimensions and components of the desired model of training researchers of Islamic sciences and Razavi sciences.

The current research is a type of applied research that is conducted using a qualitative method and is included in the group of phenomenological research. The data collection tools were semi-structured interviews and for data analysis, the theme analysis method and “Etrid-Sterling” model were used, the result of which was the identification of 4 overarching themes, 24 organizing themes and 228 basic themes with a frequency of 299 themes. . Consensus validity and structural strength were used to measure the validity of research variables. The results of the research showed that the ideal model of researcher training should have 4 dimensions of “fundamentals and approaches” with indicators of constructivism, objective orientation, interactionism, etc., “content” dimension with indicators; Valorism, modernism, skill-oriented, etc., then “management” with indicators; Need-oriented, conceptual map, knowledge management, etc. dimension “human resources” with indicators; motivation, promotion, etc., and to the extent that these dimensions and indicators are used in the researcher training process, research effectiveness will increase.

Imam Riḍā research, Imam Riḍā’s teachings and life style, Islamic knowledge, researcher training, training models.

Cite this The Author (s): Marvian Hoseini, S.R; Mahdian, H; Jajarmi, M (2024). Investigating and Developing the Desirable Model of Researcher Training in Islamic Science Centers with an Emphasis on Promoting Razavi Culture : Quarterly Scientific Journal of Farhang Razavi. Year 13, Issue 1, Spring 2025, Serial Number 49 – (35-69)- DOI:10.22034/farzv.2024.454093.1994

Introduction

The progress and development of knowledge and the increase of scientific achievements along with the expansion, diversity and complexity of individual and social needs and the internal and external developments of societies have necessitated responding to comprehensive demands and timely and effective provision of expectations and demands at micro and macro levels. Islam, as the most complete religion, which is responsible for meeting the worldly and after-life needs of society, should be able to use its rich resources and with a research approach to discover and understand the truth of human life, to provide answers that are appropriate to the conditions and requirements of time and place. provide a happy model for human life. Imam Ali (a.s.) says what truth is; Truth is the light that manifests from the infinite source of God's existence and spreads unity to all beings.

Among the scientific, educational, propagation and research centers of Islamic sciences, the field of research, as an infrastructure and driving system, has been responsible for the production, compilation and explanation of the theory and knowledge creation of Islamic sciences, and it has more priority and importance compared to other systems in the field. Islamic sciences have

One of the most important shortcomings of the researcher training program in the centers of Islamic sciences is the lack of monitoring of global issues and the lack of appropriate thinking and systems to monitor opinions and thoughts that are not seen on a global scale, and as a result, the lack of a program to train competent professionals to face anti-religious beliefs and insinuations in a timely manner.

Investigations show that in the current situation, a comprehensive and complete model for training human resources in line with the production and promotion of Islamic sciences and Razavi teachings is not available, and the existing centers carry out activities related to the training of researchers on a case-by-case basis. This research has been done with the aim of evaluating the existing models and compiling the desired model for the training of researchers of Islamic sciences and Razavi teachings with emphasis on the basics and approaches, content, methods and required resources.

Method

In terms of the nature and type of data, the current research is a part of qualitative research and includes the collection and analysis of non-numerical data

to understand concepts, views and experiences and the analysis of unstructured data, and in terms of the method of implementation and data collection, it is in the phenomenology research group. Placed.

The population of the research was the experts and researchers of Islamic and Razavi science centers who worked in the field of researcher training models, and the statistical units were available through targeted sampling, including 15 experts and experts of Islamic science institutes from among 9 identification centers and were chosen.

The data used in this research includes qualitative data that was conducted in the exploratory phase through documentary, library and interview studies, and thematic analysis method according to Atrid-Sterling (2001) was used to analyze the data.

Since the achievements and results of the presented research provide a framework for action so that Islamic science researcher training systems can train researchers based on it and solve a major part of the implementation problems of the researcher training system, it is considered a part of applied research.

Discussions and conclusion

Based on the data obtained from the interviewees, the ideal model of training a researcher of Islamic sciences and Razavi has four basic dimensions including; “Fundamentals and Approaches of Islamic Science Researcher Training System”, “Content Dimensions of Islamic Science Researcher Training System”, “Management Dimensions of Islamic Science Researcher Training System” and “Human Resource Dimensions of Islamic Science Researcher Training System” and a framework for recognizing and creating It provides the relationships between important activities and measures for the training of Islamic science researchers and Razavi’s teachings in an interactive and effective format, at the disposal of managers and planners of Islamic science researcher training centers. Although in order to realize the desired model, the necessary fields must be provided in the four dimensions, but according to the results of the present research, to the extent that the four dimensions of “comprehensive themes”, the 24 elements of “organizing themes” and the 228 elements of “basic themes” provided by scientific and research centers, the desired model of researcher training will be realized to the same extent.

It seems that in the “fundamentals and approaches of the researcher training system” dimension, the desired model should be dynamic, constructive, goal-oriented, interactive and interaction-oriented (between the fields of education, research

and promotion), pluralistic, realistic, problem-oriented, process-oriented, evaluation-oriented and improvement-oriented. In terms of basics and approach, the model should develop individual and group abilities and the connecting point of people in achieving the goal. Goal orientation is associated with trying to surpass normative performance, trying to be the best, using social comparison criteria, avoiding unfavorable judgments about ability.

Interactionism is one of the interpretive approaches that examines human actions, people's behavior and how people interact in social life with a rational perspective.

It seems that the ideal model in the dimension of "researcher training system content" should have features such as value orientation, innovation and development, skill-oriented, promotion orientation, motivation, evaluation orientation, promotion and efficiency of products and services. The desired model should be value-oriented and value-creating. Value orientation is considered one of the important aspects of Islamic science research. Value is an attribute that makes something desirable and respectable.

In terms of content, the model should provide knowledge, technology and logical and experimental power for production, improvement and change and be modern and up-to-date. The term modern in its main root structure is the concept of "being up to date" or "being in the flow" which is one of the mandatory features of the researcher training model.

It seems that the ideal model in the dimension of "researcher training system management" should have features such as; Emphasis on objective and real needs and needs-oriented, basic knowledge, having a conceptual map and system, information and knowledge management, organizational learning management, the ability to create a continuous inter-departmental chain in the fields of education, research and promotion, and finally relying on evaluation and have methodical effectiveness.

The ideal model should provide a systematic and continuous look that leads to the identification of different research needs because the cornerstone of research is the identification of a need that needs to be prepared with the necessary information and program to solve it.

It seems that the ideal model in the dimension of "human resources of researcher training system" should have comprehensiveness of individual characteristics, motivation of internal and external forces, competitive advantage in promotion system, structural approach in human resources, and comprehensiveness in in-

dividual methods and be a group .The ideal model should be able to improve performance and increase researchers' participation in the research process. The performance of researchers depends to a great extent on their motivation.

While paying attention to the external dimensions of motivation, this model should pay attention to the internal dimensions of motivation and emphasize the aspects of the researcher's self-determination in order to achieve a balanced researcher. The theory of self-determination is born from the interest and attention of its experts to the study of internal motivation, which means doing something for its own sake, and it mainly emphasizes the transformational changes of motivation from external sources to internal sources

واکاوی و تدوین مدل مطلوب تربیت محقق در مراکز علوم اسلامی

با تاکید بر ترویج فرهنگ رضوی

سید رضا مرویان حسینی^۱ حسین مهدیان^۲ محمود جاجرمی^۳

marvianhosseini@gmail.com

hossein3284@gmail.com

Mahmoud.jajarmi@gmail.com

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران:

۲. استادیار، گروه روان‌شناسی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران (نویسنده مسئول):

۳. استادیار، گروه روان‌شناسی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران:

چکیده

اطلاعات مقاله

مراکز علوم اسلامی نقش مهمی در تولید، توسعه و ترویج علوم، فرهنگ و معارف رضوی بر عهده دارند و در راستای اهداف و مأموریت‌های خود برای تأمین، تربیت و توانمندسازی محققان رضوی‌پژوه کارآمد از مدل‌های مختلفی استفاده می‌کنند. بررسی‌ها نشان می‌دهد مدل‌های مورد استفاده جامعیت، روزآمدی و اثربخشی چندانی ندارد. هدف اصلی این پژوهش، بررسی و ارزیابی مدل‌های موجود و تدوین مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی و معارف رضوی و سوال پژوهش چگونگی ابعاد و اجزای مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی و معارف رضوی است.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۲/۰۹

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۳/۱۳

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کاربردی است که به روش کیفی انجام شده و در گروه تحقیقات پدیدارشناسی قرار می‌گیرد. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته و برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون و مدل «اترید-استرلینگ» استفاده شد که نتیجه آن شناسایی، ۴ مضمون فراگیر، ۲۴ مضمون سازمان‌دهنده و ۲۲۸ مضمون پایه با فراوانی ۲۹۹ مضمون است. برای سنجش اعتبار متغیرهای تحقیق از اعتبار اجماعی و استحکام ساختاری استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد مدل مطلوب تربیت محقق، باید دارای ۴ بعد «مبانی و رویکردها»، «شاخص‌های سازنده گرایشی»، «هدف‌گرایی»، «تعامل‌گرایی و...»، بعد «محتوا» با شاخص‌های؛ ارزش‌گرایی، نوگرایی، مهارت‌محوری و...، بعد «مدیریت» با شاخص‌های؛ نیازمحوری، نقشه مفهومی، مدیریت دانش و... بعد «منابع انسانی» با شاخص‌های؛ برانگیزانندگی، ارتقا دهنده‌گی و... باشد و به میزانی که این ابعاد و شاخص‌ها در فرایند تربیت محقق مورد استفاده قرار گیرند، اثربخشی پژوهشی افزایش پیدا خواهند کرد.

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۳/۲۷

تاریخ انتشار:

۱۴۰۳/۱۱/۲۰

مدل تربیت، تربیت محقق، علوم اسلامی، فرهنگ و معارف رضوی، رضوی‌پژوهی.

کلیدواژه‌ها

استناد: مرویان حسینی، سید رضا؛ مهدیان، حسین؛ جاجرمی، محمود؛ (۱۴۰۳). واکاوی و تدوین مدل مطلوب تربیت محقق در مراکز علوم اسلامی با تاکید بر ترویج فرهنگ رضوی: فصلنامه علمی پژوهشی فرهنگ رضوی، سال ۱۳، شماره ۱، بهار ۱۴۰۴، شماره پیاپی ۴۹ - (۳۵-۶۹).

DOI:10.22034/farzv.2024.454093.1994

ناشر: بنیاد بین‌المللی فرهنگی هنری امام رضا (علیه السلام)

۱. مقدمه

۱-۱. بیان مسئله و پیشینه پژوهش

پیشرفت و توسعه دانش و افزایش دستاوردهای علمی همراه با گسترش، تنوع و پیچیدگی نیازهای فردی و اجتماعی و تحولات درونی و بیرونی جوامع، پاسخگویی به مطالبات فراگیر و تامین به موقع و موثر انتظارات و خواسته‌ها را در سطوح خرد و کلان ضروری کرده است. اسلام به عنوان کامل‌ترین دین که متکفل رفع نیازهای دنیوی و اخروی آحاد جامعه است، بایستی بتواند با بهره‌گیری از منابع غنی خود و با رویکردی محققانه، برای کشف و فهم حقیقت حیات آدمی، پاسخ‌هایی متناسب با شرایط و اقتضائات زمان و مکان به منظور ارائه یک الگوی سعادت‌مندانه برای زندگی انسان عرضه نماید. امام علی (علیه السلام) در بیان چپستی حقیقت می‌فرماید: حقیقت نوری است که از سرچشمه بی‌نهایت وجود خداوند تجلی می‌کند و وحدت را بر تمام موجودات می‌گستراند (عاملی، ۱۳۹۱: ۱۷۰). بر این اساس، محقق جست‌وجوگر حقیقت است و به دنبال حقیقت می‌گردد، پس باید بتواند خصوصیات و شاخصه‌های حقیقت را بشناسد (واسطی، ۱۳۸۹: ۱۷). شناخت حقیقت و اثبات توانایی و کارآمدی علوم و معارف اسلامی برای تحقق حیات طیبه آدمی، نیازمند همت و تلاش مضاعف دانشمندان، صاحب‌نظران و محققان مراکز علوم اسلامی و معارف رضوی است.

در میان مراکز علمی، آموزشی، تبلیغی و تحقیقاتی علوم اسلامی، حوزه پژوهش به عنوان یک نظام زیربنا و پیشران، مسئولیت تولید، تدوین و تبیین نظریه و دانش‌سازی علوم اسلامی را بر عهده داشته و از اولویت و اهمیت بیشتری در مقایسه با سایر نظام‌های عرصه علوم اسلامی برخوردار است.

از آنجا که پیشرفت اقتصادی و فرهنگی جامعه در گرو توسعه مراکز پژوهشی و تربیت نیروی انسانی کارآمد، کارشناس و پژوهشگر است (توکلی و همکاران، ۱۳۸۹: ۳۰۱؛ بردبار و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۰۷) و عملکرد موثر نیروی انسانی به داشتن مهارت‌ها و باور توانایی به انجام آن مهارت نیازمند است (گراوند و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۱). تربیت دانش‌آموختگان دارای توانمندی‌های شناختی و گرایش‌های عاطفی مطلوب در حیطه پژوهش یک آرمان محسوب می‌گردد، چراکه پژوهش و پژوهشگران منشأ تحول و تغییرات بنیادی در زمینه‌های مختلف علمی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی هستند (جویباری و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۹).

مطالعات نشان می‌دهد، ابعاد میان‌رشته‌ای برنامه‌های تربیت محقق، مجموعه‌ای از دانش‌ها

شامل علوم اسلامی، علوم مدیریت، علوم رفتاری (روان‌شناسی تربیتی) و علوم آموزشی و تربیتی (برنامه‌ریزی درسی، مدیریت آموزشی و مدیریت پژوهشی) را در بر گرفته است. بر این اساس، موقعیت‌یابی و ترسیم نقش و جایگاه هر یک از علوم و دانش‌های مذکور در پدیدآوری مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی اهمیت مضاعف می‌یابد؛ پس از یک سو بایستی الزامات و تاثیرات علوم انسانی مرتبط و از سوی دیگر جامعیت، تنوع و اصول موضوعه هر یک از دانش‌های مختلف اسلامی همراه با ویژگی‌های اختصاصی مراکز پژوهش اسلامی در ابعاد رویکردی، مدیریتی، محتوایی و روشی مدل به صورت هدفمند و همگرا مورد توجه قرار گیرد. این جهت‌گیری در برخی پژوهش‌ها از جمله مطالعات مربوط به پرورش پژوهشگر و برنامه‌ریزی برای رشد و توانمندسازی پژوهشگران با موضوع آزمون سنجش توانایی پژوهشگران (RAAT) قابل مشاهده است. آزمون (RAAT) مشتمل بر ۴ بُعد اصلی دانش و توانایی‌های فکری، مشارکت و تاثیرگذاری، ویژگی‌های فردی و مدیریت پژوهش و ۱۰ زیر بُعد خلاقیت، توانایی‌های شناختی، دانش پایه‌ای و موضوعی، ویژگی‌های شخصیتی، خودمدیریتی، سرمایه‌گذاری، تامین اعتبار و منابع، رفتار حرفه‌ای، مشارکت و تاثیرگذاری، ارتباطات و انتشارات و کار با دیگران است (امیدی‌مراد، ۱۳۹۴: ۱۳).

آذربایجان (۱۳۹۷) استفاده از کلاس‌های روش و مهارت‌های تحقیق در موسسات وابسته به حوزه‌های علمیه بر اساس رویکرد نوین تربیت محقق را یادآوری می‌نماید و دو عامل پیش‌برنده این مدل را ابعاد روان‌شناختی و انگیزه محقق در کنار اخلاق و روحیات استاد می‌داند. وی استفاده از روش‌های مربی‌محور، مشارکت گروهی و کارورزی برای محققان مبتدی، روش‌های یادگیری اکتشافی، مواجهه‌سازی با موقعیت برای محققین متوسط، استفاده از انگیزش درونی و خلاقیت برای محققان حرفه‌ای را پیشنهاد می‌نماید.

دانشگاه ویکتوریای استرالیا (۲۰۱۸) در برنامه تربیت محقق خود که در دو بخش حضوری و برخط انجام می‌گیرد، به اصول تحقیقات، ابعاد اخلاقی در تحقیق، شبکه‌سازی و همکاری گروهی، بودجه تحقیقاتی و تجاری‌سازی، انتشار و ترویج، مدیریت پژوهش، روش تحقیق و تجزیه و تحلیل و نظارتی (سوپروایزری) پژوهشی به‌عنوان محورهای اصلی برنامه خود توجه کرده است.

بررسی‌ها مشخص می‌کند در وضعیت حاضر، مدل جامع و کاملی برای تربیت نیروی انسانی در راستای تولید و ترویج علوم اسلامی و معارف رضوی در دسترس نیست و مراکز موجود به صورت موردی و پراکنده فعالیت‌هایی در خصوص تربیت پژوهشگران انجام می‌دهند. این پژوهش با هدف ارزیابی مدل‌های موجود و تدوین مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی و معارف رضوی با تاکید بر مبانی و رویکردها، محتوا، روش‌ها و منابع مورد نیاز انجام گرفته است.

۱-۲. ضرورت پژوهش

از مهم‌ترین کاستی‌های برنامه تربیت محقق در مراکز علوم اسلامی عدم رصد مسائل جهانی و نبود اندیشه و سامانه مناسب برای پایش آرا و افکار ناپیدا در مقیاس جهانی و در نتیجه فقدان برنامه در تربیت متخصصان شایسته به منظور مواجهه به‌موقع با شبهات و القانات ضددینی است (رشاد، ۱۳۹۵: ۸۷).

تربیت نیروی انسانی محقق از یک سو لازمه توانمندسازی علوم اسلامی و از طرفی خروجی و برآیند این عرصه است، به طوری که تا پژوهشگر کارآمد و دارای شایستگی‌های علمی، اخلاقی و عملی تراز برای گام نهادن در مسیر پژوهش که عموماً پیچیده و مبتنی بر خلاقیت و نوآوری‌های فردی، انگیزش درونی و توانمند برای استفاده از ظرفیت‌های محیطی در مواجهه با مسائل مختلف است، تربیت نشود، امکان توسعه‌دهندگی علوم دینی و تأمین و پاسخگویی به نیازهای مستمر و نوپدید سطوح مختلف حاصل نخواهد شد.

برنامه‌ها و فعالیت‌های پژوهشی [تربیت پژوهشگر] حوزه‌های علمیه در مقاطع تحصیلی و سطوح مختلف باید با سمت‌گیری به سوی دو هدف تنظیم شود؛ هدف اول، آموزش پژوهش‌ورزانه (فراگیری دروس توأم با تحقیق) و حرکت از شیوه آموزشی «متن‌مدار» و «حافظه‌محور» فعلی به سمت شیوه آموزشی «دانش‌مدار» و «درک‌محور» برای طلاب و هدف دوم، تربیت فضایی صاحب نظر، برخوردار از توان معرفتی و تجربه مهارتی لازم برای نظریه‌پردازی و تولید معرفت دینی در زمینه مسائل مورد نیاز جامعه می‌باشد (همان: ۱۶۲).

از سوی دیگر، مهم‌ترین لازمه شکل‌گیری تمدن اسلامی، تولید علم دینی است؛ به طوری که علم دینی به عمل دینی و سپس به رفتار اجتماعی منتج و تبدیل به فرهنگی جمعی می‌گردد و در نهایت با رسوخ در لایه‌های مختلف اعتقادی، اجتماعی، سیاسی و... جامعه، منجر به شکل‌گیری تمدن اسلامی می‌شود (کاظمی مقدم، ۱۳۹۵).

با درک ضرورت انسجام‌بخشی به برنامه‌های تربیت محقق، چگونگی مدل‌سازی زمانی اهمیت خود را نشان می‌دهد که در طراحی مدل به تعامل بخش‌های درون یک نظام تربیت محقق شامل آموزش، پژوهش، پدیدآوری، ترویج، کاربست و زنجیره‌سازی توجه شده تا منجر به هم‌افزایی بیشتر گردد. این تعامل در چارچوب مدل مطلوب، موجب پیشرفت علوم در عرصه‌های مختلف، استفاده از انباشت دانش و خروجی‌های علمی حاصل از موسسات توسط یکدیگر، امکان استفاده از نیروهای تربیت شده موسسات توسط یکدیگر و عدم نیاز به کشف و ساخت فرایند

تربیت از ابتدا خواهد شد.

با مشخص شدن آسیب‌ها و نواقص نظام پژوهشی موجود و بروزرسانی مسائل و نیازهای جدید در عرصه‌های علمی و اجتماعی، شکل‌گیری و پیاده‌سازی برنامه‌های تربیت محقق با ویژگی‌هایی مانند دارا بودن نقشه راه علمی و عملیاتی، بهره‌گیری از مدیریت شبکه‌ای در پژوهش، استقرار نظام مدیریت دانش، داشتن نگاهی مسئله‌یاب از رهگذر مطالعات تاریخی با رویکرد روندشناسانه، حضوری فعال در پژوهش‌های میدانی در سطح ملی و بین‌المللی، سروکار داشتن با اطلاعات مستند و اطلاع از آخرین دستاوردهای مبتنی بر نیازسنجی، بیش از پیش اهمیت پیدا کرده است.

نقشه‌های علمی از جمله ابزارهایی هستند که وضعیت تولید علم در حوزه‌های علمی را نشان می‌دهند و برای آشنایی با وضعیت علمی هر حوزه‌ای با ترسیم نقشه علمی می‌توان شناخت درستی از وضعیت و نحوه ارتباطات علمی بین پژوهشگران آن حوزه به‌دست آورد (مطلبی و علیپور حافظی، ۱۴۰۲: ۸۴).

۱-۳. روش پژوهش

این پژوهش از حیث ماهیت و نوع داده‌ها، جزو تحقیقات کیفی بوده و مشتمل بر گردآوری و تحلیل داده‌های غیرعددی برای شناخت مفاهیم، دیدگاه‌ها و تجارب و تحلیل داده‌های بدون ساختار است و از لحاظ شیوه اجرا و جمع‌آوری داده‌ها، در گروه تحقیقات پدیدارشناسی قرار می‌گیرد.

پدیدارنگاری روشی است که در زمره روش‌های پژوهش کیفی قرار می‌گیرد و در حیطه پارادایم تفسیری جای دارد. این روش در دهه ۱۹۷۰ در دانشگاه گوتنبرگ سوئد ایجاد شد و هدف آن دستیابی به درکی عمیق از مفاهیم متفاوت یک پدیده در نزد افراد مختلف است. اساس این روش بر موضوعی استوار است که افراد مختلف می‌توانند تجارب یا مفاهیم متفاوتی از یک پدیده داشته باشند و در این راستا مصاحبه‌های انفرادی عمیق را به‌عنوان ابزار کسب داده به‌کار می‌گیرد. نتایج یک مطالعه پدیدارنگاری، تعداد محدودی طبقات توصیفی است که هر یک معرّف مفهومی متفاوت از یک پدیده معین در نزد گروه خاصی از افراد هستند. به این ترتیب، نتایج مطالعات پدیدارنگاری برای درک عمیق مفهوم یک پدیده از منظر گروه خاصی از افراد بسیار سودمند است (دانایی فرد و کاظمی، ۱۳۸۹: ۱۲۱).

از آنجا که دستاوردها و نتایج پژوهش ارائه شده چارچوبی برای عمل فراهم می‌آورد تا نظام‌های تربیت محقق علوم اسلامی بر پایه آن اقدام کند و بخش عمده‌ای از مشکلات اجرایی نظام تربیت محقق را برطرف سازد، جزو تحقیقات کاربردی محسوب می‌شود.

جامعه پژوهش، خبرگان و محققان مراکز علوم اسلامی و معارف رضوی بودند که در زمینه مدل‌های تربیت محقق فعالیت می‌کردند و واحدهای آماری به‌شیوه نمونه‌گیری هدفمند در دسترس، شامل ۱۵ نفر از صاحب‌نظران و خبرگان موسسات علوم اسلامی از میان ۹ مرکز شناسایی و انتخاب شدند. ویژگی‌های جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان (مصاحبه‌شوندگان) مراکز تربیت محقق علوم اسلامی در جدول ۱ آورده شده است. همچنین متناسب با دو معیار و ملاک شامل؛ الف. اجرای مدل تربیت محقق توسط مراکز موجود، ب. برخورداری مدل از اجزا و شاخص‌های آموزشی و پژوهشی، مراکز مدنظر شامل؛ «موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام»، «دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی»، «موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)»، «پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی»، «فرهنگستان علوم اسلامی قم»، «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی»، «دانشگاه قرآن و حدیث»، «موسسه آل‌البیت لایحیاء تراث» و «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» مورد بررسی و پس از انتخاب از طریق مصاحبه نیمه‌ساختار یافته، نظرات ایشان دریافت شد.

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان (مصاحبه‌شوندگان)

سمت در مراکز					تحصیلات				جنسیت	
جمع کل	مشاور	هیئت علمی	معاون	مدیر	جمع کل	سطح چهار و دکترای تخصصی	دکترای تخصصی	سطح چهار	زن	مرد
۱۵	۳	۳	۳	۶	۱۵	۷	۳	۵	-	۱۵

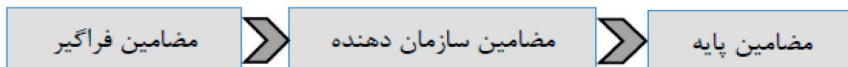
داده‌های استفاده شده در این پژوهش شامل داده‌های کیفی است که در مرحله اکتشافی از طریق مطالعات اسنادی، کتابخانه‌ای و مصاحبه‌ای انجام شد و برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون به شیوه اتریید-استرلینگ^۱ (۲۰۰۱) استفاده شده است. روش تحلیل مضمون یکی از

1. Attride-Stirling

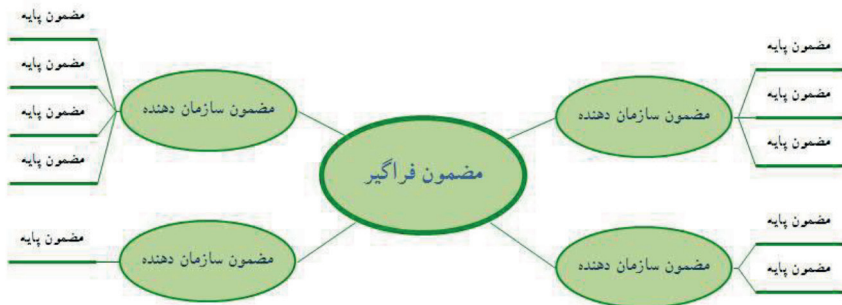
روش‌های متن‌پژوهی است که بر اساس آن داده‌های متن کاهش یافته و بخش‌بندی، مقوله‌بندی و تلخیص می‌شود (بستان و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۱). همچنین مضمون‌الگویی است که در داده‌ها یافت می‌شود و حداقل به توصیف و سازمان‌دهی مشاهدات و حداکثر به تفسیر جنبه‌هایی از پدیده می‌پردازد.

شبکه مضامین شامل سه دسته مضامین پایه^۱ (کدها و نکات کلیدی متن)، مضامین سازمان‌دهنده^۲ (حاصل ترکیب و تلخیص مضامین پایه) و مضامین فراگیر^۳ (مضامین عالی در برگیرنده و حاکم بر متن به‌مثابه کل) است (Attride-Stirling, 2001: 385).

ارتباط بین این مضامین در شکل‌های ۱ و ۲ نشان داده شده است.

شکل ۱: ارتباط بین مضامین (منبع: Attride-Stirling, ۲۰۰۱)

شکل ۲: نحوه ارتباط بین مضامین فراگیر، سازمان دهنده و پایه

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها با بهره‌گیری از ظرفیت‌های محتوایی نرم‌افزار مکس کیودا^۴ و برای سنجش اعتبار^۵ متغیرهای تحقیق از اعتبار اجماعی^۶ و استحکام ساختاری استفاده شد. آیزنر (۱۹۹۴) با الهام از مفهوم «اعتبار»، در پژوهش‌های کیفی، معیارهای سه‌گانه

1. Basic Themes
2. Organizing Themes
3. Global Themes
4. MAXQDA
5. Validity
6. consensual adequacy

اعتبار اجماعی، استحکام ساختاری و کفایت ارجاعی را به عنوان ملاک‌های تعیین میزان اعتبار یک مطالعه با روش نقد تربیتی معرفی می‌کند. اعتبار اجماعی مفهومی است که به واسطه آن می‌توان میزان برآورده شدن معیار توافق میان ذهنی به عنوان ملاک تأیید یافته‌های حاصل از نقد را جست‌وجو کرد و استحکام ساختاری به توانمندی پژوهشگر در به هم مرتبط ساختن و پیوند منابع چندگانه شواهد (مشاهده، مصاحبه، اسناد و ...) به منظور بازنمایی یک فهم جامع و کامل از پدیده مورد ارزشیابی اشاره دارد (نوری، ۱۳۹۳: ۴).

۲. مبانی نظری

۲-۱. مفهوم‌شناسی مدل، انواع و کارکردهای آن

۲-۱-۱. تعریف مدل

مدل، ارائه انتزاع از یک واقعیت است و کمک می‌کند که به متن و درون پدیده‌هایی که نمی‌توانیم مستقیم آن‌ها را ببینیم، هدایت شویم (گرچی، ۱۳۸۸: ۳۳).

۲-۱-۲. انواع و کارکردهای مدل

در یک تقسیم‌بندی انواع مدل و کارکردهای آن از حیث ماهیت عبارتند از:

مدل‌های فیزیکی که معمولاً در مقیاس‌های کوچک‌تر و محدودتر ساخته می‌شوند، مانند ماکت هواپیما، مدل‌های ذهنی؛ مدل‌هایی هستند از مسائل واقعی که در ذهن ما شکل می‌گیرند و تصمیم‌گیری‌های ما بر اساس آن‌هاست. مدل‌های زبانی؛ تشریح و تفهیم مسئله‌ای با استفاده از بیان است و به مثابه تعریف یک حادثه و ایجاد یک فضای مشابهی در ذهن شنونده مانند شرح وقایع شبیه‌خوانی است، مدل‌های شماتیک؛ مانند نقشه‌ها، مدل‌های گرافیکی؛ جایگزین کردن تصویر به جای واقعیت هستند و رابطه بین متغیرها و شاخص‌ها را در قالب تصویر به نمایش می‌گذارند، مدل‌های ریاضی؛ به بیان مسائل واقعی با ریاضیات می‌پردازد. مدل‌های پنداشتی یا مفهومی^۱؛ به ساخت ایده‌های عمومی (مفاهیم) و فرضیاتی که روابط بین آن‌ها را مشخص می‌کند می‌پردازند، مدل‌های کاربردی؛ الگوهای برنامه‌ریزی و رفتاری هستند، نظیر طرح‌های تیپ (حافظ‌نیا، ۱۳۸۷: ۱۶) و مدل‌های عملیاتی؛^۲ چهار چوبی پویاست که دایم با محیط در حال تغییر، سازگار شده و برای

1. Conceptual Model

2. Model Operational

مطابقت و سازگاری با شرایط مورد استفاده قرار می‌گیرد (شامی زنجانی، ۱۴۰۲).

۲-۲. تربیت محقق علوم اسلامی و رضوی پژوه

۱-۲-۲. تعریف تربیت محقق علوم اسلامی و رضوی پژوه

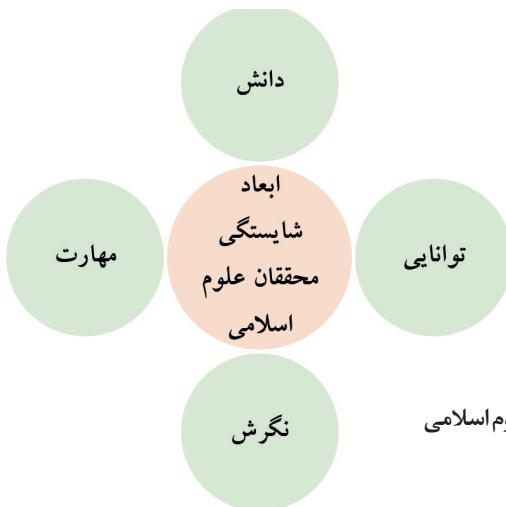
تربیت، فراهم آوردن محیط و زمینه‌های مناسب شناخت، رشد و شکوفاسازی استعدادها و توانایی‌های افراد است (اسلامی مهر و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۹۶).

تربیت محقق علوم اسلامی و رضوی پژوه عبارت است از برنامه‌ای که منجر به تربیت محققانی توانمند در علوم اسلامی و معارف رضوی می‌شود که بیشترین کارایی و اثربخشی را به همراه داشته باشند و مستلزم ایجاد سازوکارهایی نظام‌مند، روشمند و دارای هدف است که علاوه بر نظارت و ارزشیابی در تمام فرایند رویکرد ارتقایی نیز دارد.

۲-۲-۲. شایستگی‌های کلیدی محقق تراز علوم اسلامی

با توجه به سطوح و ابعاد شایستگی، مبانی فلسفی و نیز ارزش‌های فرهنگ اسلامی حاکم بر پژوهش، محقق تراز علوم اسلامی بایستی واجد مجموعه‌ای از شایستگی‌ها باشد تا بتواند با نگاهی مسئله‌یاب و تحلیل‌گر، پاسخگوی نیازهای فعلی و آینده جامعه شود. در یکی از رایج‌ترین طبقه‌بندی‌ها ابعاد شایستگی در چهار سطح از دانش، مهارت، توانایی و نگرش بیان می‌شود (رضایت، ۱۴۰۰: ۳۰۶).

شکل ۳ الگوی شایستگی‌های محققان تراز علوم اسلامی را نشان می‌دهد.

شکل ۳: الگوی شایستگی‌های محققان تراز علوم اسلامی

۲-۲-۳. مدل‌های موجود تربیت محقق علوم اسلامی و معارف رضوی

در وضعیت حاضر، موسسات و مراکز پژوهشی به منظور اثربخشی پژوهشی، متناسب با اهداف، مأموریت‌ها، منابع انسانی، اطلاعاتی، مالی، کالبدی و نیز شرایط و اقتضانات خود، روش‌ها و مدل‌های مختلفی برای تربیت محقق به کار گرفته‌اند و کم و بیش موفقیت‌هایی نیز به دست آورده‌اند که در زیر به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود.

۲-۲-۳-۱. مدل تربیت محقق موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام دارای مدل آموزش در حین پژوهش و مسئله‌محور با عنوان «آموزش پژوهش‌محور با محصول کاربردی و رقابتی بر اساس یک نقشه پژوهشی» است. این مدل با نگرش تحقیق کاربردی و شبکه‌ای طراحی شده و از دو مرحله آموزش بر روی مسئله حل شده و مرحله پژوهش مستقل تشکیل می‌شود. در هر دو مرحله این روش، فعالیت‌ها به صورت گروهی انجام گرفته و ارزشیابی و ارتقا نیز ناظر به فعالیت‌های گروهی است (موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام، ۱۴۰۲).

۲-۲-۳-۲. مدل تربیت محقق دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی

دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی در قالب حلقه‌های پژوهشی به تربیت محققان علوم اسلامی اقدام کرده است. محقق در حلقه‌های پژوهشی، چرخه آموزش، پژوهش و انتشار را طی می‌نماید. شیوه اجرای این مدل، تکیه بر منطق اکتشافی ذهن در فهم و منطق و خود اصلاح‌گری علمی و با اجتناب از انحصار آموزش‌های رسمی، قالب کانون‌های علمی بدون ساختار کلاسی و آموزشی را به مرحله اجرا گذاشته است (الهی خراسانی، ۱۳۹۷).

۲-۲-۳-۳. مدل تربیت محقق موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) در راستای نظریه‌پردازی در علوم انسانی اسلامی به عنوان نیاز اصلی نظام اسلامی، با تاکید بر احراز و تربیت توأمان دو بعد آموزشی و پژوهشی در محققان اقدام به برگزاری کارورزی‌های تحقیق و کارگروه‌های پژوهشی کرده است. همچنین رعایت پیوستار بین بخشی در موسسه از آموزش تا انتشار و ترویج ضروری است (موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۴۰۲).

۲-۲-۳-۴. مدل تربیت محقق پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

مدل تربیت محقق در پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی به تربیت نظریه‌پرداز و محققان مبدل

علوم اسلامی با توجه به ادبیات روز، حفظ نظام پژوهشی و فعالیت گروهی پرداخته است. علاوه بر این، دوره‌های کارورزی تحقیق در سطح کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری طراحی و بر تخصص‌گرایی و هم‌افزایی در تربیت محققان از طریق ارتباط مراکز پژوهشی و پژوهشگران با یکدیگر تاکید شده است (پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۲).

۲-۳-۵. مدل تربیت محقق فرهنگستان علوم اسلامی قم

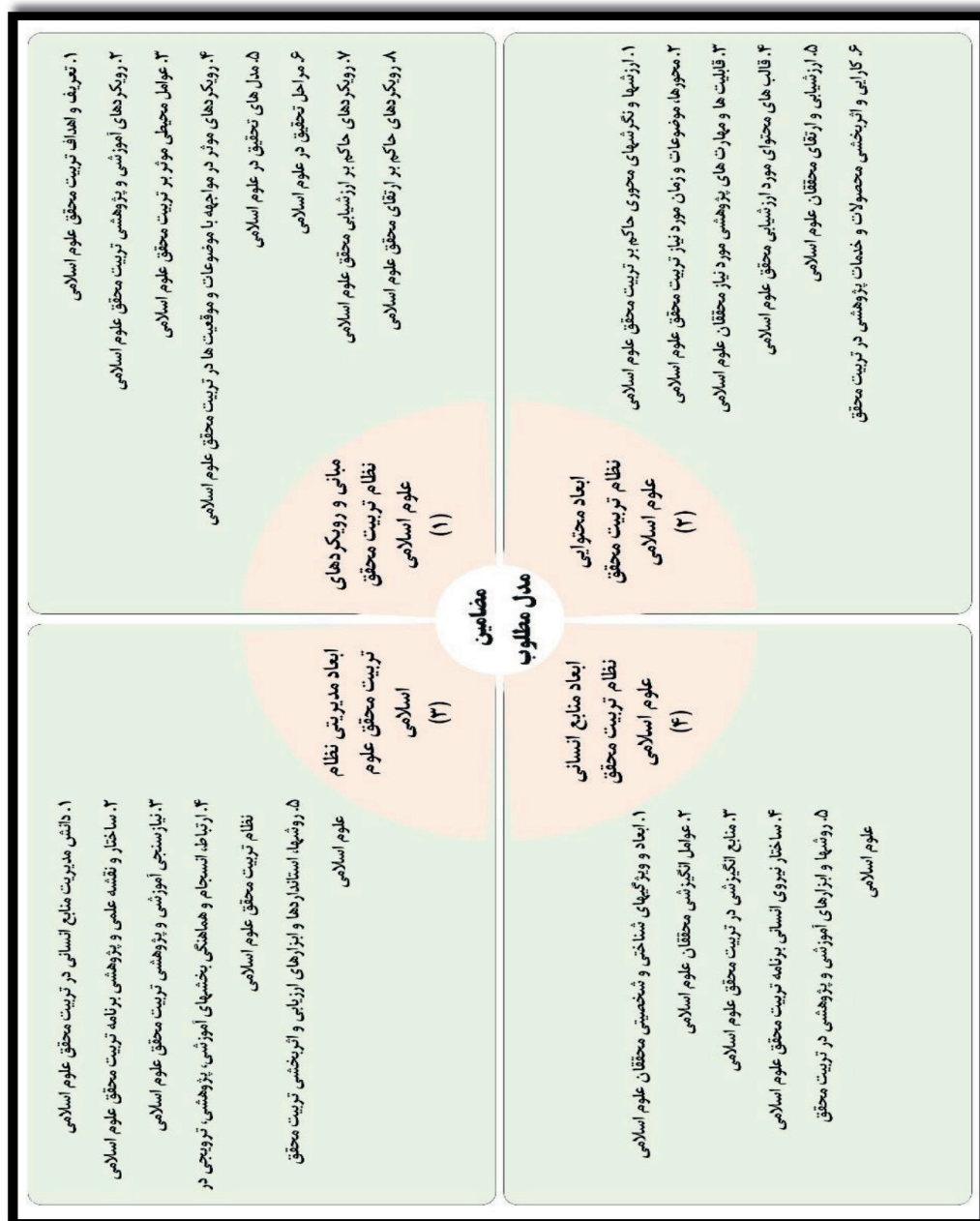
در مدل تربیت محقق فرهنگستان علوم اسلامی قم بر رویکرد کل‌نگر در مقایسه با رویکرد انتزاعی و جزئی‌نگر تاکید می‌شود و به ۳ مدل تربیت محقق شامل تربیت پژوهشگر آموزش محور، تربیت پژوهشگر مهارت محور و تربیت پژوهشگر نتیجه محور اشاره دارد که بهترین مدل آن تربیت پژوهشگر نتیجه‌محور است. در روش مذکور نیازسازی از طریق مواجهه با مسئله واقعی صورت گرفته و سپس به ابزارسازی می‌پردازد (فرهنگستان علوم اسلامی قم، ۱۴۰۲).

۳. یافته‌ها و نتیجه‌گیری

در تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها با استفاده از روش اترید-استرلینگ که یکی از روش‌های مرسوم کدگذاری در تحلیل مضمون است، ۴ مضمون فراگیر، ۲۴ مضمون سازمان‌دهنده و ۲۲۸ مضمون پایه با فراوانی ۲۹۹ مضمون شناسایی شد که در جدول ۲ آورده شده است. پس از آن مهم‌ترین مضامین پایه در جدول ۳ به همراه کد مصاحبه‌شوندگان که بر اساس موسسات مجری تربیت محقق علوم اسلامی مشخص شده‌اند، گزارش گردیده است. همچنین در شکل ۴ عناوین مضامین فراگیر و سازمان‌دهنده مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی نمایش داده شده است.

جدول ۲: فراوانی مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه در مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی

ردیف	مضامین فراگیر	تعداد مضامین	
		سازمان‌دهنده	پایه
۱	مبانی و رویکردهای نظام تربیت محقق علوم اسلامی	۸	۸۵
۲	ابعاد محتوایی نظام تربیت محقق علوم اسلامی	۶	۵۵
۳	ابعاد مدیریتی نظام تربیت محقق علوم اسلامی	۵	۳۵
۴	ابعاد منابع انسانی نظام تربیت محقق علوم اسلامی	۵	۵۳
	جمع	۲۴	۲۲۸

شکل ۴: عناوین مضامین فراگیر و سازمان‌دهنده مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی

جدول ۳: مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه در مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی

مضامین پایه (با کد)	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
تعریف نظام تربیت محقق (۲)	تعریف و اهداف تربیت محقق علوم اسلامی	مبانی و رویکردهای نظام تربیت محقق علوم اسلامی
اهداف نظام تربیت محقق (۲)		
رویکرد آموزش پژوهش محور متکی بر تولید محصول کاربردی و رقابتی (۱)		
رویکرد تفکر محوری در محیط تربیت محقق علوم اسلامی (۵،۲،۱)		
رویکرد اجتهادی در تولید علم دینی (۱)		
باورمندی به توانایی تولید علم دینی (۱)		
پدیدآوری روش شناسی اختصاصی هر مرحله پژوهش (۱)		
رویکرد ترکیبی علم دینی و موضوعات فقهی (۵،۱)		
رویکرد تمدن سازی در علم دینی (۱)		
توجه به گزاره‌های دین در مدل‌سازی (۱)		
توجه به سطوح و بروندهای مدل‌های تربیت محقق (۲،۱)		
ارزشیابی محصول محور و خروجی محور (۳،۱)		
مسئله محوری و مهارت محوری در ارزیابی و اعطای مدرک (۱)		
تجربه محوری و پرهیز از آموزش‌های صرفاً رسمی (۲)		
خود اصلاحگری علمی (۲)	رویکردهای آموزشی و پژوهشی تربیت محقق علوم اسلامی	
نقد محوری و ایجاد فضای نقد تعاملی (۲)		
توجه به پویایی علمی (۲)		
تاکید بر نظریه پردازی در علوم انسانی اسلامی (۴،۳)		
احراز و تربیت توأمان دو بعد آموزشی و پژوهشی در تربیت محققان (۳)		
تربیت و تامین منابع انسانی مورد نیاز سازمان‌ها و مراکز پژوهشی (۳)		
تولید علوم انسانی اسلامی با اتکا بر دانش اسلامی پایه (۴،۳)		
پذیرش دانش پژوهان مقاطع تحصیلات تکمیلی با تاکید بر زنجیره ارزش (۳)		
اتخاذ رویکرد پژوهش‌های گروهی و جمعی (۴)		
مواجهه و حل مسائل نظام اسلامی با رویکرد دینی و مسئله محوری (۵،۴)		
تخصص‌گرایی و هم‌افزایی فردی و سازمانی در تربیت محقق (۴)		
توجه به زیرساخت و نظام‌های پشتیبانی پژوهش‌های علوم اسلامی (۴)		
تربیت پژوهشگر آموزش محور (۵)		
تربیت پژوهشگر مهارت محور (۵)		
تربیت پژوهشگر نتیجه محور (۵)		

ادامه جدول ۳: مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه در مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه (با کد)
مبانی و رویکردهای نظام تربیت محقق علوم اسلامی	رویکردهای آموزشی و پژوهشی تربیت محقق علوم اسلامی	تاکید بر پژوهش گروه‌پایه و فرد پایه متناسب با اصول موضوعه و شرایط محیط تحقیق (۵)
		استقرار مدیریت شبکه‌ای پژوهش (۵)
		تاکید بر یکپارچگی سه بعد پژوهش، آموزش و ترویج در تربیت محقق (۵)
		اهمیت تجربه محیط‌های پژوهشی واگرا (۱)
		اهمیت برنامه درسی یکپارچه و رسمی حوزه (۲)
		نظام انگیزشی متناسب با زی‌طلبگی (۲)
		اثرگذاری محیط اجتماعی، سیاسی و... بر برنامه تربیت محقق (۳)
		کنش‌گری و پاسخگویی فعال نسبت به نیازها و عوامل محیطی (۵، ۴)
		توجه به تمرین و تجربه‌محوری در حل مسئله (۱)
		مسئله‌یابی آگاهانه در انجام پژوهش (۲)
		افق‌گشایی دایمی علمی با نظارت استادان خبره (۲)
		حضور در صحنه‌های واقعی علم (۲)
		اسلامی‌سازی علوم انسانی از منظر زیست بوم فردی و اجتماعی (۳)
		بروزرسانی و هدایت محققان در زمینه نیازها و مسائل کاربردی (۳)
	مبانی و رویکردهای نظام تربیت محقق علوم اسلامی	رویکردهای موثر در مواجهه با موضوعات و موقعیت‌ها در تربیت محقق علوم اسلامی
		حمایت و پشتیبانی محققان در فرآیند مواجهه و رصد میدانی و تبلیغی (۳)
		توجه‌توانان به مسائل و نیازهای عینی و کاربردی جامعه و مراکز پژوهشی (۳)
		تعقل‌گرایی در چارچوب منابع دست اول علوم اسلامی (۵)
		طبقه‌بندی روش‌های مختلف برای فهم دین متناسب و منطبق با موضوعات علوم اسلامی (۵)
		توجه به عناصر مشترک روش تحقیق در علوم انسانی و اسلامی (۵)
		تفکرگرایی، کل‌نگری و مجموعه‌نگری در تحقیقات علوم اسلامی (۵)
		استفاده از روش‌های نظام‌مند و مدل‌ساز در تربیت محقق (۵)
		لزوم توجه توانان به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی (۵)
		تاثیر آگاهی پژوهشگران به محیط درونی و بیرونی پژوهش بر فرایندها و دستاوردها (۵)
		روشنمندی و تسلط محتوایی بر موضوع (۵)
		مدل مسئله‌محور دارای عیار (۱)
		مدل تحقیق با ترکیبی از موضوع‌شناسی و حکم‌شناسی (۱)
		تولید علم دینی روش‌محور (۱)
		تولید علم دینی مهارت‌محور (۱)
	مدل محصول‌محور از ارائه نظریه تا محتوا (۴)	
مدل‌های تحقیق در علوم اسلامی		

ادامه جدول ۳: مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه در مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه (با کد)		
مبانی و رویکردهای نظام تربیت محقق علوم اسلامی	مراحل تحقیق در علوم اسلامی	تاکید در مدل بر رویکرد مرحله‌ای و زمانی در پژوهش (۳)		
	رویکردهای حاکم بر ارزشیابی محقق علوم اسلامی	رعایت شاخص‌ها و معیارهای مصوب و قانونی (۴،۳)		
	رویکردهای حاکم بر ارتقای محقق علوم اسلامی	نخبه‌پروری و هنجارگرایی به طور متناسب در فرایند ارتقا (۲)	حاکمیت نگاه پیشرو و بلندمدت در ارزیابی محققان (۵)	
		توانمندسازی چندبعدی دانش آموختگان (۳)	تاکید بر ابعاد نقادی و نظریه پردازی محقق در فرایند ارتقا (۴)	
		کاربردی و تجاری سازی محصولات پژوهشی (۴)	توجه به شاخص‌های نوآوری و خلاقیت (۵،۴)	
		توجه به نظام انگیزشی خداسو (۵،۳)	توجه به نظام انگیزش فعالیتی در فرایند ارتقا (۵)	
		ارزشها و نگرش‌های محوری حاکم بر تربیت محقق علوم اسلامی	اهمیت هویت، نقش و تاثیرگذاری پژوهشگر در بسط علوم اسلامی (۲)	توجه به رویکردهای کارگروهی در فعالیت‌های پژوهشی (۲)
			نقدگروهی پژوهش با تاکید بر تربیت ویژگی‌های شناختی و شخصیتی پژوهشگر (۲)	تقدم نگاه تربیتی بر نگاه پژوهشی (۲)
			اصل نوآوری و واقع‌گرایی در پژوهش (۴،۲)	تاکید بر تقوای فرهنگی، تفکر راهبردی و تمرکز کاری در تربیت پژوهشگران (۵)
			محوورها، موضوعات و زمان موردنیاز تربیت محقق علوم اسلامی	طراحی مدل علم دینی با رویکرد تمدنی (۱)
بهره‌مندی از دوره‌های کارورزی تحقیق (۳)	رعایت استانداردهای زمانی موردنیاز در تربیت محقق (۱ و ۲)			
ابعاد محتوایی نظام تربیت محقق علوم اسلامی	مهارت فیش‌برداری (عالمانه) در جمع‌آوری اطلاعات (۲)	مهارت مسئله‌یابی از طریق مواجهه با نیاز (۲)		
		مهارت فیش‌برداری (عالمانه) در جمع‌آوری اطلاعات (۲)		
		مهارت روش پرونده‌سازی در جمع‌آوری اطلاعات (۲)		
		مهارت روش نگارش مستقیم در جمع‌آوری اطلاعات (۲)		
		بهره‌مندی از دانش زبان‌های خارجی در استفاده از منابع اصلی (۳)		
		مهارت فناوری اطلاعات و ارتباطات (۴)		
مهارت نگارش علمی، مقاله‌نویسی، کتاب‌نویسی، طراحی راهبردی و مباحثه علمی (۵)				

ادامه جدول ۳: مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه در مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه (با کد)
قالب‌های محتوای مورد ارزشیابی محقق علوم اسلامی		ترویج از طریق کتاب و مقاله، (۱،۲،۳،۵)
		ترویج از طریق نشست و کارگاه علمی (۱،۲،۳)
		ترویج از طریق سخنرانی در همایش‌ها (۱،۲،۳)
		ترویج از طریق طرح راهبردی (۵)
ابعاد محتوایی نظام تربیت محقق علوم اسلامی	ارزشیابی و ارتقای محققان علوم اسلامی	ارزشیابی مهارت‌محور، مباحثه‌محور، گروه‌محور، مدل‌محور و نخبگانی (۵،۳،۱)
		یکپارچه‌سازی و اعتبارسنجی گواهی‌ها و مدارک تحصیلی (۴،۱)
		توانایی اتقان و رویکرد کیفی در نظریه‌پردازی (۳)
		توجه به شاخص‌های ارتقایی رسمی در تربیت محقق علوم اسلامی (۴،۳)
		ارزشیابی ملایم‌محور و مرجع‌محور به صورت متناسب (۳)
		اهمیت ارزش‌های اخلاقی، فکری و رفتاری در ارزشیابی پژوهشگر (۵)
کارایی و اثربخشی محقق	کارایی و اثربخشی محصولات و خدمات پژوهشی در تربیت محقق	کارایی و اثربخشی تربیت پژوهشگر مبتنی بر خروجی و محصول‌محوری (۳،۲)
		شاخص‌گذاری در ارزشیابی محصولات و خدمات (۵،۳،۲،۱)
		کارایی و اثربخشی برون‌موسسه‌ای با تاکید بر شاخص پیامد (۳)
		کارایی و اثربخشی درون‌موسسه‌ای با تاکید بر شاخص برون‌داد و خروجی (۳)
		کارایی و اثربخشی هدف‌محور (۳)
		کارایی و اثربخشی کیفیت‌محور (۳)
		کارایی و اثربخشی مشتری‌محور (۳)
ابعاد مدیریتی نظام تربیت محقق علوم اسلامی	دانش مدیریت منابع انسانی در تربیت محقق علوم اسلامی	توجه به فرایند جذب و انتخاب محققان (۱)
		اهمیت فناوری آموزشی در آموزش و توانمندسازی محققان علوم اسلامی (۱)
		تاثیر تدوین نقشه علمی و پژوهشی در بهره‌وری پژوهش (۵،۴)
نیازسنجی آموزشی و پژوهشی تربیت محقق علوم اسلامی	ساختار و نقشه علمی و پژوهشی برنامه تربیت محقق علوم اسلامی	تاثیر مهارت مدیریت دانش در بهره‌وری پژوهش (۴)
		بهره‌مندی از نقشه راه علمی و عملیاتی در تربیت محقق (۱)
		تدوین نظام‌نامه و شاخه‌های موضوعی و معرفتی در تربیت محقق (۳،۲)
		توجه به تمایلات، ظرفیت علمی و مهارت پژوهشگر در تهیه نقشه پژوهش (۵)
سیاست‌گذاری در نیازسنجی آموزشی و پژوهشی	نیازسنجی آموزشی و پژوهشی تربیت محقق علوم اسلامی	سیاست‌گذاری در نیازسنجی آموزشی و پژوهشی (۵،۳)
		توانمندسازی همزمان محققان در سه بعد آموزشی، پژوهشی و اجرایی (۳)
		اهمیت پدیدآوری خواست و نیاز به پیش‌نیاز تحول علمی (۵)

ادامه جدول ۳: مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه در مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه (با کد)
ابعاد مدیریتی نظام تربیت محقق علوم اسلامی	ارتباط، انسجام و هماهنگی بخش‌های آموزشی، پژوهشی، تربیتی در نظام تربیت محقق علوم اسلامی	اصل تقدم آموزش بر پژوهش (۱)
		آموزش در ضمن پژوهش (اقدام پژوهی) (۱)
		کاربردی‌سازی محصولات پژوهشی از طریق فعالیت‌های ترویجی (۱)
		اهمیت تقدم آموزش روش تولید علم بر محتوای علمی (۱)
		ارتباط و تبادل علمی با مراکز علمی، آموزشی و حرفه‌ای (۲)
		تاکید بر پیوستار و زنجیره ارزش بین‌بخشی حوزه‌های آموزشی، پژوهشی و ترویجی (۴،۳)
		حفظ مزیت‌های رقابتی حوزه پژوهش (۵)
		مهارت‌محوری به جای حافظه‌محوری (۲،۱)
		روش‌ها، استانداردها و ابزارهای ارزیابی و اثربخشی تربیت محقق علوم اسلامی
		ابعاد منابع انسانی در نظام تربیت محققان علوم اسلامی
ارزیابی محققان مبتنی بر سطوح هفت‌گانه شناختی نظریه بنجامین بلوم (۱)		
ارزیابی محققان مبتنی بر گزارش‌های ادواری و نظرسنجی (۲)		
تاکید بر ارزیابی ابعاد شناختی، نگرشی و رفتاری محققان علوم اسلامی (۵)		
توانایی مسئله‌یابی و نیازسنجی پژوهشی (۴،۱)		
آشنایی با مبانی تولید علم دینی از طریق پارادایم شبکه‌ای (۱)		
توانایی ابراز و انتقال افکار و اندیشه‌ها درخصوص مسئله (۱)		
توانایی ادبی و فرآوری در محصولات پژوهشی (۱)		
برخوردراری از صبر و سعه صدر علمی و تفکر نقادانه (۲)		
برخوردراری از صلاحیت‌های علمی و آموزشی با تأکید بر علوم حوزوی (۵،۳،۲،۱)		
عوامل انگیزشی محققان علوم اسلامی	منابع انگیزشی در تربیت محقق علوم اسلامی	برخوردراری از صلاحیت‌های شخصیتی، اخلاقی و اعتقادی در بهره‌وری پژوهشی (۵،۳)
		برخوردراری از صلاحیت‌های انقلابی و اجتماعی در بهره‌وری پژوهشی (۴)
		ارزشیابی مبتنی بر انگیزش درونی و قرب الهی (۳)
		انگیزش ارتقا از طریق صدور مدارک علمی و تحصیلی (۵،۳)
		اهمیت ارتقای نیروهای مستعد تربیت شده حاضر و شاغل در سازمان‌ها و نهادها (۲)
		توجه به برانگیزاننده‌های نظام انگیزش درونی و دینی (۵،۴،۳،۲)
		انجام دیدارهای علمی با صاحب‌نظران و الگوهای موفق (۲)
		انتخاب پژوهشگران برتر و انتشار آثار علمی و پژوهشی (۲)
		نظام انگیزش و مشوق‌های مالی برای پژوهشگران (۵،۴،۳،۲)

ادامه جدول ۳: مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه در مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه (با کد)	
ابعاد منابع انسانی در نظام تربیت محققان علوم اسلامی	ساختار نیروی انسانی برنامه تربیت محقق علوم اسلامی	شکل‌گیری و مدیریت در گروه و حلقه پژوهشی (۲)	
		روش آموزش مسئله‌محور (۱)	
	روش‌ها و ابزارهای آموزشی و پژوهشی در تربیت محقق علوم اسلامی	روش آموزش گروهی و یادگیری مشارکتی (۱)	
		تاکید بر آموزش‌های کارگامی (۳،۲)	
		افق‌گشایی و طرح نگاه‌های نو برای محققان علوم اسلامی (۲)	
		کارورزی گفتمان‌محور و مهارت‌محور پژوهشی (۵،۴،۳)	
		برگزاری نشست‌های علمی - نشست‌ها و کرسی‌های علمی (۴،۳،۲)	
		اعطای فرصت‌های مطالعاتی (۳)	
		تجربه‌اندوزی از محققان تراز و شاخص (۴)	
		انجام پژوهش در فضای آموزش به صورت خودآموز (۵)	

بر اساس داده‌های به دست آمده از مصاحبه شونده‌گان، مدل مطلوب تربیت محقق علوم اسلامی و رضوی دارای چهار بعد اساسی شامل؛ «مبانی و رویکردهای نظام تربیت محقق علوم اسلامی»، «ابعاد محتوایی نظام تربیت محقق علوم اسلامی»، «ابعاد مدیریتی نظام تربیت محقق علوم اسلامی» و «ابعاد منابع انسانی نظام تربیت محقق علوم اسلامی» است و چارچوبی را برای شناخت و ایجاد روابط بین فعالیت‌ها و اقدامات مهم برای تربیت محققان علوم اسلامی و معارف رضوی در قالبی متعامل و موثر در اختیار مدیران و برنامه‌ریزان مراکز تربیت محقق علوم اسلامی قرار می‌دهد. برای تحقق مدل مطلوب باید زمینه‌ها و اقدامات لازم در ابعاد چهارگانه و شاخص‌های ذیل آن فراهم شود. مطابق با نتایج پژوهش حاضر، به هر میزان که ابعاد چهارگانه «مضامین فراگیر»، مولفه‌های ۲۴ گانه «مضامین سازمان‌دهنده» و عناصر ۲۲۸ گانه «مضامین پایه»، طراحی و به مرحله اجرا گذاشته شود، متناسب با آن مراکز علمی و پژوهشی علوم اسلامی واجد مدل مطلوب تربیت محقق خواهند بود.

حسب مندرجات مضمون فراگیر اول با عنوان «مبانی و رویکردهای نظام تربیت محقق علوم اسلامی»، مدل مطلوب باید دارای تعریف و اهداف معین باشد، به رویکردهای آموزشی و پژوهشی تربیت محققان علوم اسلامی و معارف رضوی توجه نماید و ضمن شناسایی عوامل محیطی موثر بر آن، رویکردهای موثر و مشخصی در مواجهه با موضوعات و موقعیت‌های آموزشی و پژوهشی داشته باشد. در این راستا لازم است از مدل‌های تحقیق در علوم اسلامی که دارای مراحل تحقیق استاندارد در چهارچوب رشته‌های علوم اسلامی باشد بهره‌گیرند. در ادامه به نمونه‌ای از بیانات مصاحبه‌شوندگان در این خصوص اشاره می‌شود:

مصاحبه‌شوندگان در خصوص «رویکرد آموزش پژوهش محور متکی بر تولید محصول کاربردی و رقابتی»، اظهار می‌کردند که؛

«بسته آموزش پژوهش محور با محصول کاربردی و رقابتی بر اساس یک نقشه پژوهشی نشان می‌دهد که شروع تربیت محقق باید با فعالیت آموزشی صورت پذیرد و این فعالیت در ضمن پژوهش انجام شود.»

مصاحبه‌شوندگان در خصوص «تأکید بر یکپارچگی سه بعد پژوهش، آموزش و ترویج در تربیت محقق»، اظهار می‌کردند که؛

«پژوهش، آموزش و ترویج به عنوان یک مجموعه به هم پیوسته، سه بعد یک عمل و اقدام را تشکیل و در هم تنیده هستند؛ بنابراین پژوهش به معنای تولید علم، آموزش به معنای توزیع علم و ترویج به مصرف و بهره‌وری علم کمک می‌کند.»

مطابق با مندرجات مضمون فراگیر دوم با عنوان «ابعاد محتوایی نظام تربیت محقق علوم اسلامی»، مدل مطلوب باید ارزش‌ها و نگرش‌های اساسی نظام تربیت محقق را منعکس کند و محورها، موضوعات و دوره‌های زمانی مورد نیاز را به همراه قابلیت‌ها و مهارت‌های پژوهشی برای محققان در قالب‌های استاندارد و مناسب محتوایی را در دسترس قرار دهد. علاوه بر این مدل باید شاخص‌ها و ملاک‌های ارزشیابی پژوهشگران را پیش‌بینی و معرفی نماید و زمینه‌ها، عرصه‌ها، جنبه‌ها و منابع انگیزشی آنان در مسیر کسب محتوا و منابع مورد نیازشان را ممکن ساخته و جهت‌گیری لازم به منظور ارتقای سطح محققان و افزایش کارایی و اثربخشی محصولات و خدمات پژوهشی آنان را فراهم آورد. در ادامه به نمونه‌ای از بیانات مصاحبه‌شوندگان در این خصوص اشاره می‌شود:

مصاحبه‌شوندگان در خصوص «توجه به برانگیزاننده‌ها و نظام انگیزش درونی و دینی» به‌عنوان یکی از منابع انگیزشی، اظهار می‌کردند که:

«در برنامه تربیت محقق علوم اسلامی باید انگیزه‌های الهی از طرق گوناگون تقویت شود. نگرش و تفکری که در موقعیت‌های مختلف به دانش پژوهان عرضه می‌شود انگیزه الهی قرب به خدا باشد که سرآمد همه اهداف است.»

مطابق با مندرجات مضمون فراگیر سوم با عنوان «ابعاد مدیریتی نظام تربیت محقق علوم اسلامی» مدل باید زمینه استقرار مدیریت دانش و یادگیری سازمانی را فراهم کند تا دانش تولید شده به‌آسانی در اختیار سایر محققان و مراکز قرار گیرد. در مدل مطلوب باید مراکز علمی و پژوهشی دارای ساختار و نقشه علمی باشند و به منظور تحقق واقع‌گرایی پژوهشی به طور مستمر نیازسنجی‌های آموزشی و پژوهشی صورت گیرد تا نیازها و مسائل شناسایی شوند و ظرفیت‌ها و توانمندی‌های مراکز علمی و پژوهشی سامان‌دهی و مدیریت شود. در مدل مطلوب باید روابط مورد نیاز بین اجزای مختلف نظام آموزشی با سایر نظام‌های موجود اعم از نظام‌های پژوهشی، تبلیغی، اداری و ... پیش‌بینی شود تا ارتباط، انسجام و هماهنگی‌ها را در مسیر تربیت محققان تراز علوم اسلامی و معارف رضوی فراهم آورد. همچنین مدل مطلوب از بعد مدیریتی باید روش‌ها، استانداردها و ابزارهای ارزیابی و اثربخشی مورد نیاز تربیت محقق را ترسیم نماید. در ادامه به نمونه‌ای از بیانات مصاحبه‌شوندگان در این خصوص اشاره می‌شود:

مصاحبه‌شوندگان در خصوص «تناظر موضوع، روش و هدف در علوم اعتباری و در علوم حقیقی»، اظهار می‌کردند که:

«در خصوص نقشه پژوهشی یا تناظر بین موضوعات، روش‌ها و اهداف، سوال این است که روش بر چه اساسی تعیین می‌شود. در علوم حقیقی مانند فیزیک، شیمی، روان‌شناسی و علوم انسانی، موضوعات آن‌ها امور واقعی و خارجی بوده و معیار تمایز آن‌ها موضوع است، بر اساس ماهیت موضوع، روش را متناظر با آن برای رسیدن به اهداف باید مشخص نمود.»

مطابق با مندرجات مضمون فراگیر چهارم با عنوان «ابعاد منابع انسانی نظام تربیت محقق علوم اسلامی» که یکی از کلیدی‌ترین و مهم‌ترین ابعاد و اجزای مدل تربیت محقق محسوب می‌شود مدل باید بتواند ابعاد و ویژگی‌های شناختی و شخصیتی محققان را توصیف، تبیین و ارائه کند و عوامل انگیزشی متناسب با آن را در اختیار مراکز علمی و پژوهشی قرار دهد تا ضمن استفاده از آن، نظام ارتقایی محققان را پیش‌بینی، طراحی و پیشنهاد شود و ساختار نیروی انسانی برنامه تربیت

محقق را به همراه روش‌ها و ابزارهای انسانی، آموزشی و پژوهشی پیشنهاد و ارائه نماید. در ادامه به نمونه‌ای از بیانات مصاحبه‌شوندگان در این خصوص اشاره می‌شود:

مصاحبه‌شوندگان در خصوص «برخورداری از صلاحیت‌های شخصیتی در بهره‌وری پژوهشی»، اظهار می‌کردند که؛

«از میان شاخص‌ها و ویژگی‌های شخصیتی؛ توانایی کار گروهی، تعامل و مدیریت هیجانات، درون‌گرایی متعادل، صبر و مداومت علمی، تواضع و فروتنی، آزاداندیشی و انصاف، عمق‌گرایی و ژرف‌اندیشی باید مورد توجه قرار گیرد.»

از برابند بررسی نظرات مصاحبه‌شوندگان و مرور مباحث علمی و نظری می‌توان استنباط کرد، هر یک از مدل‌های موجود که در شرایط فعلی از آن‌ها در تربیت محقق استفاده می‌شود به طور همزمان از ابعاد چهارگانه مذکور برخوردار نبوده‌اند. در مدل مطلوب تربیت محقق بایستی به صورت هدفمند، همگرا و کارآمد ابعاد چهارگانه و شاخص‌های درونی ناشی از هر یک از ابعاد را توصیف، تبیین و تجویز نماید.

به نظر می‌رسد در بعد «مبانی و رویکردهای نظام تربیت محقق»، مدل مطلوب باید، پویا، ساخت‌گرا، هدف‌گرا، تعاملی و تعامل‌گرا (بین حوزه‌های آموزش، پژوهش و ترویج)، کثرت‌گرا، واقع‌گرایانه، مسئله‌محور، فرابندگرا، ارزشیابی‌مدار و ارتقامجور باشد.

مدل از حیث مبانی و رویکرد باید موجب توسعه توانایی‌های فردی و گروهی و نقطه‌اتصال افراد در دستیابی به هدف باشد؛ زیرا هدف‌گرایی و تبحرگرایی در مدل نشان‌دهنده تمرکز بر نمایش شایستگی و توانایی است و اینکه توانایی فرد در مقایسه با دیگران چگونه ارزیابی خواهد شد. هدف‌گرایی با تلاش برای پیشی گرفتن از عملکرد هنجاری، تلاش برای بهترین بودن، استفاده از معیارهای مقایسه اجتماعی و پرهیز از قضاوت نامطلوب در مورد توانایی همراه است (پینتریچ و شانک، ۱۳۹۶).

تعامل‌گرایی، از جمله رویکردهای تفسیری است که با نگاهی خردبینانه، به بررسی کنش‌های انسانی، رفتار افراد و چگونگی تعامل انسان‌ها در زندگی اجتماعی می‌پردازد (دشتی و همکاران، ۱۴۰۱: ۷۷). افرادی که پیوسته در تعامل با یکدیگرند، بافت پیچیده‌ای از روابط گوناگون را ایجاد می‌کنند (بوریل و مورگان، ۱۳۹۷). در نتیجه، مدل مطلوب زمینه‌ای را فراهم می‌آورد که محققان کنش‌های موثری در فرایند پژوهش داشته باشند.

فرایندگرایی یعنی درک این حقیقت که هر فعالیت تنها زمانی ارزشمند است که به تکمیل زنجیره فرایند کمک کند و آن فرایند نیز نیازی را در یک شبکه بزرگتر برآورده و ارزشی جدید ایجاد کند. دیدگاه فرایندگرا، وظیفه‌ها را به صورت مستقل مورد توجه قرار نداده، بلکه مجموعه آن‌ها را که به خواسته مشتری [محقق] جامعه عمل می‌پوشاند، مدنظر قرار می‌دهد. در مفهوم فرایند محوری و فرایندگرایی، کوتاه‌بینی‌های فردی جایی ندارد و نتیجه کار با اهمیت است نه اجزا تشکیل دهنده آن (رحمان زاده، ۱۳۸۲)؛ بنابراین مدل مطلوب در بعد مبنایی و رویکردی باید فرایندگرا باشد.

مسئله محوری، به معنای «تمرکز بر خلأ و فاصله میان وضعیت موجود و مطلوب» به جای «تمرکز بر خود وضعیت موجود یا وضعیت مطلوب» است و نتیجه آن تمرکز بر مسائل خاص و محوری و متناسب‌سازی راهبردهای اتخاذ شده با آن مسائل است (واعظی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۰). پس نگاه مسئله‌محور، مدل را مستعد هرگونه انعطاف و پویایی لازم برای تحقق مسئله می‌کند و زمینه کاربرد آن را در حوزه‌های مختلفی پژوهشی ارتقا می‌دهد و امکان رقابتی شدن و رقابتی ماندن پژوهش‌ها را فراهم می‌سازد.

به نظر می‌رسد مدل مطلوب در بعد «محتوایی نظام تربیت محقق» باید ویژگی‌هایی مانند ارزش‌گرایی، نوگرایی و توسعه‌دهندگی، مهارت‌محوری، ترویج‌گرایی، برانگیزانندگی، ارزشیابی‌گرایی، ارتقا‌دهندگی و کارآمدی محصولات و خدمات داشته باشد.

مدل مطلوب باید ارزش‌محور و ارزش‌آفرین باشد. ارزش‌گرایی یکی از جنبه‌های مهم تحقیقات علوم اسلامی تلقی می‌شود. ارزش خاصیتی است که چیزی را مورد پسند و قابل احترام می‌کند (تامس، ۱۳۸۳: ۴۶). به این ترتیب منبع انگیزشی بالایی برای دستیابی به حقیقت نزد پژوهشگران است. ارزش‌ها از بنیادی‌ترین عوامل در تبیین اندیشه و عمل فرد و شکل‌گیری حیات اجتماعی هستند. ارزش‌ها و نظام ارزشی به معنای ارج و مطلوبیت، منشأ نظری و فکری و مبدأ عملی و عینی و همچنین هدف و غایت هرگونه کنش و روش و بینش و باور بوده و میزان و معیار سنجش و ارزیابی آن‌هاست (صدرا، ۱۳۸۵: ۱۷).

مدل از نظر محتوایی باید دانش، فناوری و توان منطقی و تجربی، برای تولید، بهبود و تغییر را فراهم آورد و به اصطلاح مدرن و روزآمد باشد. اصطلاح مدرن در ساختار اصلی ریشه‌ای خود به مفهوم «به روز بودن» و یا «در جریان بودن» است (رهنمایی، ۱۳۸۰). این ویژگی زاینده‌گی و پاسخگویی برنامه تربیت پژوهشگر را ممکن می‌سازد. مفهوم نوگرایی به تفاوت‌های میان فردی و دسته‌بندی پاسخ مردم به چیزهای جدید اشاره دارد (امیرشاهی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱-۲۶). نوگرایی در دو سطح

توسعه خدمت پژوهشی و رفتار پژوهشی قابل تقسیم‌بندی است که مدل مطلوب باید بتواند به هر دو سطح نوگرایی در فرایند پژوهش اشاره نماید. به عبارتی، هم منجر به توسعه پژوهش شود و هم به ویژگی‌های پژوهشگران و رفتارهای آنان در ضمن پژوهش بپردازد. مدل مطلوب باید توانایی ارتقای سطح عملکرد محققان را به گونه‌ای که سبب افزایش و ارتقای سطح کیفی و کمی محصولات و خدمات پژوهشی و تامین نیازهای علمی و عملی شود را فراهم نماید.

این مدل باید جنبه‌های مهارت‌محوری در پژوهش را توضیح دهد و پژوهشگر را برانگیزاند. مهارت‌محوری پژوهشی مشتمل بر پنج مهارت اساسی شامل مهارت تفکر و تحقیق، (حل مسئله فرضیه‌سازی، الگوریتم‌سازی)، مطالعه و ثبت اطلاعات، تعلم (جذب علم)، مباحثه و توسعه علم و عمل (واسطی، ۱۳۸۹: ۱۷۸).

به نظر می‌رسد مدل مطلوب در بعد «مدیریت نظام تربیت محقق» باید ویژگی‌هایی مانند ابتدا بر نیازهای عینی و واقعی و نیاز محوری، دانش بنیانی، واجد نقشه و منظومه مفهومی بودن، مدیریت اطلاعات و دانش، مدیریت یادگیری سازمانی، قابلیت زنجیره‌سازی پیوستاری میان بخشی در حوزه‌های آموزشی، پژوهشی و ترویجی و در نهایت اتکا بر ارزیابی و اثربخشی روشمند داشته باشد.

مدل مطلوب باید با نگاهی سیستماتیک و مستمر منجر به شناسایی نیازهای مختلف پژوهشی شود، زیرا سنگ بنای تحقیق، تشخیص نیازی است که برای رفع آن باید اطلاعات و برنامه لازم تهیه شود. سوال نماد نیاز است و برای برانگیختن توجه به سوی نیازها باید سوالات مناسب طرح کرد. نیازی می‌تواند واقعی باشد که در صورت عدم رسیدگی به آن، حیات انسان یا رشد او به خطر افتد (همان: ۶۶).

این مدل باید زمینه‌ای برای توسعه دانش و انتقال تجربه محققان را فراهم آورد و به نحوی فرایند پژوهش را هدایت نماید که بر اساس منظومه مفهومی پژوهش، منجر به شبکه‌سازی مراکز پژوهشی شود. استفاده از ایده شبکه‌سازی می‌تواند ضمن رفع مشکلات به برانگیختن توانایی‌های بالقوه موجود در دستگاه‌ها [مراکز] در زمینه پژوهش کمک کند. امروزه توانایی در مدیریت مؤثر روابط و همکاری‌های [درون سازمانی و] بیرون سازمانی، یک مزیت رقابتی محسوب می‌شود (Ireland & et al., 2002). روابط صحیح و به موقع بین سازمان‌ها، مزیت‌های فراوان دیگری از جمله کسب منابع اطلاعاتی، انسانی، مدیریتی و مالی جدید، تسهیل در کسب، حفظ و ارتقا مزیت‌های رقابتی پایدار، کاهش هزینه ارائه خدمات، افزایش نوآوری و خلاقیت را در پی خواهد داشت (Doz & Hamel, 1998).

به نظر می‌رسد مدل مطلوب در بعد «منابع انسانی نظام تربیت محقق» باید دارای جامعیت ویژگی‌های فردی، برانگیزانندگی نیروهای درونی و بیرونی، مزیت رقابتی در نظام ارتقای، رویکردی ساختاری در نیروی انسانی و جامعیت در روش‌های فردی و گروهی باشد.

مدل مطلوب باید بتواند موجب بهبود عملکرد و افزایش مشارکت محققان در فرایند پژوهش شود. عملکرد محققان تا اندازه بسیار زیادی به میزان انگیزش آنان بستگی دارد. سازمان‌ها دریافته‌اند که برای رشد و پیشرفت و نیل به اهداف بایستی شرایط محل کار و نیازهای کارکنان خود به‌عنوان سرمایه اصلی را در صدر فعالیت‌ها قرار دهند و قبل از هرگونه اقدامی، متغیرها و عوامل دخیل در میزان رضایت و انگیزه کارکنان خود را شناخته و در جهت رفع موانع تحقق آن برآیند (یعقوب‌پور و فاطمی‌نژاد، ۱۳۹۶: ۲۶۳).

این مدل بایستی ضمن توجه به ابعاد بیرونی به ابعاد درونی انگیزش نیز پردازد و برای دستیابی پژوهشگر تراز بر جنبه‌های خودتعیین‌گری محقق تاکید نماید. نظریه خودتعیین‌گری زاییده علاقه و توجه صاحب‌نظران آن به مطالعه انگیزش درونی، به معنای انجام دادن کاری به خاطر خود آن کار است (گانیه و دسی، ۲۰۰۵) و عمدتاً بر تغییرات تحولی انگیزش از منابع بیرونی به منابع درونی تاکید می‌نماید (صالحی و همکاران، ۱۳۹۲).

منابع و مآخذ

قرآن کریم.

- آذریباجانی، مسعود. (۱۳۹۷). «مصاحبه طرح پژوهشی فرایندها و مدل‌های تربیت، ارزشیابی و ارتقای محققان علوم اسلامی». *طرح پژوهشی*. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- اسلامی مهر، یعقوب؛ اسمعیلی، زهره؛ سرمدی، محمدرضا؛ صفایی، طیبه. (۱۳۹۹). «طراحی مدل مفهومی مراحل تربیت مبتنی بر دیدگاه اسلام و دلالت‌های تربیتی آن». *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*. شماره ۴۶. صص: ۱۹۵-۲۱۶.
- الهی خراسانی، مجتبی. (۱۳۹۷). «مصاحبه طرح پژوهشی فرایندها و مدل‌های تربیت، ارزشیابی و ارتقای محققان علوم اسلامی». *طرح پژوهشی*. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
- فیضی، طاهره؛ امیدوی مراد، افسانه؛ گرامی پور، مسعود؛ نظری، مریم؛ و ترکاشوند، زهرا. (۱۳۹۵). سطح بندی توانایی‌های عمومی و تخصصی پژوهشگران کشور بر اساس آزمون RAAT راهنمایی برای بهبود آموزش پژوهش در آموزش عالی. *رهبری و مدیریت آموزشی*. ۳۷(۱۰). صص: ۹۵-۱۱۴.
- امیرشاهی، میراحمد؛ حیدرزاده، کامبیز؛ دبستانی، فاطمه. (۱۳۹۰). «تأثیر نوگرایی مصرف‌کنندگان بر سبک‌های تصمیم‌گیری خرید». *تحقیقات بازاریابی نوین*. دوره ۱. شماره ۳. صص: ۱-۲۶.
- بردبار، غلامرضا؛ زارع بنادکوکلی، محمدرضا؛ موسی بیکی ده‌آبادی، فریده؛ آبیکاری، معصومه؛ منتظری، نرگس. (۱۳۹۳). «پیش‌بینی روند پژوهش در مدیریت منابع انسانی با استفاده از تحلیل سری‌های زمانی (با استناد به مقالات پایگاه‌های اطلاعاتی علمی)». *پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی دانشگاه جامع امام حسین (ع)*. سال ۶. شماره ۴. صص: ۲۰۷-۲۳۵.
- بستان، زهرا؛ یوسفی، علی؛ شریعتی، سارا؛ پارسا پزوه، سپیده. (۱۴۰۲). «معنای تبرک و شیوه‌های تقدس بخشی اشیاء بین زائران حرم امام رضا (ع)». *فرهنگ رضوی*. دوره ۱۱. شماره ۴۴. صص: ۱-۲۵.
- بوریل، گیسیون؛ مورگان، گارت. (۱۳۹۷). *نظریه‌های کلان جامعه‌شناختی و تجزیه و تحلیل سازمان: عناصر جامعه‌شناختی حیات سازمانی*. مترجم: محمدتقی نوروزی. چاپ پنجم. تهران: انتشارات سمت.
- پینتریچ، پل؛ شانک، دیل. (۱۳۹۶). *انگیزش در تعلیم و تربیت (نظریه، تحقیقات و کاربردها)*. مترجم: مهناز شهرآرای. تهران: نشر قلم.
- تامس، آلن. (۱۳۸۳). «ارزش چیست؟». مترجم: عزت‌الله فولادوند. *بخارا*. شماره ۳۷. صص: ۴۵-۴۸.
- توکلی، مریم؛ بمانی، نیکو؛ جوادی، مرضیه. (۱۳۸۹). «مقایسه وضعیت آموزشی، پژوهشی و اجرایی اعضای هیئت علمی بورسیه و غیربورسیه». *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. سال ۱۰. شماره ۳. صص: ۳۰۱-۳۱۱.
- جویباری، لیلا؛ یوسفی پور، محدثه؛ ثناگو، اکرم. (۱۳۹۱). «ترجمان دانش و کاربردی کردن تحقیقات، راهکاری جهت افزایش عملکرد پژوهشی دانشجویان علوم پزشکی». *مجله تحقیقات کیفی در علوم سلامت*. سال ۱. شماره ۱. صص: ۵۹-۷۳.
- دانایی‌فرد، حسن؛ کاظمی، سیدحسین. (۱۳۸۹). «ارتقای پژوهش‌های تفسیری در سازمان: مروری بر مبانی فلسفی و فرایند اجرای روش پدیدارنگاری». *مطالعات مدیریت بهبود و تحول*. شماره ۶۱. زمستان ۸۸ و بهار ۸۹. صص: ۱۲۱-۱۴۷.

- دشتی، رویا؛ اسدی، اسماعیل؛ ذوالفقاری زعفرانی، رشید. (۱۴۰۱). «ارائه مدل جنبه‌های تاریک سازمان مبتنی بر نظریه تعامل‌گرایی اجتماعی در نظام آموزش عالی». *مطالعات منابع انسانی*. دوره ۱۲. شماره ۱. صص: ۷۷-۱۰۶.
- رحمان‌زاده، محمد. (۱۳۸۲). *سازمان‌فرایندگرا و پارادایم‌های سازمانی*. تهران: دفتر مطالعاتی-انتشارات اجتماعی.
- رشاد، علی‌اکبر. (۱۳۹۵). *نظام علمی-آموزشی پرورش مآل*. تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- رضایت، غلامحسین؛ قلی‌زاده، عیسی. (۱۴۰۰). «الگوی شایستگی اعضای هیئت علمی دانشگاه تراز انقلاب اسلامی». *مدیریت در دانشگاه اسلامی*. سال دهم. شماره ۲. صص: ۳۰۳-۳۲۴.
- رهنمایی، احمد. (۱۳۸۰). *غرب‌شناسی*. قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- صالحی، منیره؛ کارشکی، حسین؛ آهنچیان، محمد رضا. (۱۳۹۲). «دانشجویان برای چه پژوهش می‌کنند؟». *پنجمین همایش بین‌المللی توسعه تحصیلات تکمیلی، فرصت‌ها و چالش‌ها*. دانشگاه فردوسی مشهد.
- صدرا، علیرضا. (۱۳۸۵). *طرح تحقیقات ارزش‌گرایی در جامعه ایرانی*. تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- عاملی، سیدحیدر. (۲۰۰۵). *جامع‌الاسرار و منبع‌الانوار*. موسسه تاریخ‌العربی. بیروت: لبنان.
- کاظمی‌مقدم، ایمان. (۱۳۹۵). *درسنامه آموزشی نظریه شبکه مسائل*. مشهد: موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام.
- گراوند، هوشنگ؛ کارشکی، حسین؛ آهنچیان، محمدرضا. (۱۳۹۳). «رابطه بین خودکارآمدی پژوهشی با عملکرد پژوهشی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد». *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*. دوره ۱۴. شماره ۱. صص: ۴۱-۵۱.
- گرجی، ابراهیم؛ برخوردار، سجاد. (۱۳۸۸). *مبانی روش تحقیق در علوم اجتماعی*. تهران: انتشارات ثالث.
- مطلبی، داریوش؛ علیپور حافظی، مهدی. (۱۴۰۲). «نگاهی به پژوهش‌های حوزه موضوعی امام‌رضا (علیه‌السلام)؛ مطالعه‌ای علم‌سنجی». *فرهنگ رضوی*. دوره ۱۱. شماره ۴۲. صص: ۸۳-۱۲۲.
- نوری، علی. (۱۳۹۳). «الگوی خبرگی و نقد تربیتی». *دانشنامه ایرانی برنامه‌درسی*. صص: ۱-۷.
- واسطی، عبدالحمید. (۱۳۸۹). *راهنمای تحصیل با اقتباس از نگرش اسلام به دین، علم و عالم دینی*. مشهد: موسسه مطالعات کاربردی علوم و معارف اسلام.
- _____ (۱۳۸۹). *راهنمای تحقیق با اقتباس از نگرش اسلام به علم و هستی*. مشهد: موسسه مطالعات کاربردی علوم و معارف اسلام.
- واعظی، احمد؛ عبدالمی‌نسیانی، علی؛ ابراهیمی، کریم. (۱۳۹۶). «مسئله محوری و نامسئله محوری؛ مقایسه و تحلیل رویکردهای جهت‌دهی سازمانی در مدیریت سازمان‌های فرهنگی کشور». *دین و سیاست فرهنگی*. شماره نهم. صص: ۷-۳۲.
- یعقوب‌پور، سیماء؛ فاطمی‌نژاد، محمد. (۱۳۹۶). «رابطه رضایت شغلی با انگیزش کارکنان با مدل دو عاملی هرزبرگ». *رهیافتی‌نودر مدیریت آموزشی*. دوره ۸. شماره ۱. صص: ۲۶۳-۲۸۱.

منابع اینترنتی

- پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی. (۱۴۰۲). «معرفی پژوهشگاه» به نشانی: <http://www.iscac.ir>. تاریخ مشاهده؛ ۱۴۰۲/۱۱/۱۰.
- پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران. (۱۴۰۲). «درباره؛ ایرانداک در یک نگاه». به نشانی: <https://irandoc.ac.ir/about/overview>. تاریخ مشاهده؛ ۱۴۰۲/۱۰/۱۸.
- دانشگاه شهیدبهبشتی. (بی تا). «دوره جامع تربیت پژوهشگر». به نشانی: <http://www.bphres.com/fa/>. تاریخ مشاهده؛ ۱۴۰۲/۱۱/۱۲. <http://www.bphres.com/fa/?page=28>.
- دانشگاه ویکتوریای استرالیا. (بی تا). «برنامه تربیت محقق». به نشانی: <https://www.vu.edu.au/researchers/researcher-development>. تاریخ مشاهده؛ ۱۴۰۲/۱۰/۲۴.
- دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی. (۱۳۹۷). «آشنایی با دفتر تبلیغات اسلامی». به نشانی: <http://www.dte.ir>. تاریخ مشاهده؛ ۱۳۹۷/۱۰/۱۵.
- شامی زنجانی، مهدی. (۱۴۰۲). «مدل عملیاتی دیجیتال چیست؟». به نشانی: <https://shamizanjani.ir>.
- فرهنگستان علوم اسلامی قم. (۱۴۰۲). «معرفی فرهنگستان». به نشانی: <https://www.isaq.ir/vdcd۲x۰z۱yt۰z.a۲y.html>. تاریخ مشاهده؛ ۱۴۰۲/۱۲/۲۰.
- موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره). (۱۴۰۲). «معرفی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)». به نشانی: <https://iki.ac.ir/node/۴۷۴۱>. تاریخ مشاهده؛ ۱۴۰۲/۱۱/۱۰.
- موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام. (۱۴۰۲). «درباره ما». به نشانی: <https://isin.ir/about-us>. تاریخ مشاهده؛ ۱۴۰۲/۱۱/۲۰.

References

- Amirshahi, Mir Ahmad, Heydarzadeh, Kambiz and Dabaštani, Fatemeh. (2011). The Influence of Consumers' Innovativeness on their Shopping Decision Making Styles. *Modern Marketing Research*, 1(3), 1-26. [In Persian]
- Amirshahi, Mir Ahmad; Heydarzadeh, Kambiz; and Dabaštani, Fatemeh. (2011). The Effect of Consumer Modernity on Purchasing Decision-Making Styles. *Modern Marketing Research*, 1(3), 1-26. [In Persian] https://nmrj.ui.ac.ir/article_17610.html
- Attride-Stirling, J. (2001). Thematic networks: an analytic tool for qualitative research. *Qualitative research*, 1(3), 385-405.
- Boštan, Z., Yousefi, A., Shariati Mazinani, S. & Parsafjooh, S. (2018). The Meaning of Blessing and the Methods of Sanctifying Objects among the Pilgrims of the Shrine of Imam Reza (AS). *Farhang Razavi*, 11(44), 1-28. [In Persian] doi: 10.22034/farzv.2022.367077.1816
- Burrell, Gibson, Morgan, Garrett. *Macro-sociological Theories and Organization Analysis: Sociological Elements of Organizational Life*. Translator: Mohammad Taghi Norouzi. Fifth Edition. Tehran: Samt Publications. [In Persian]
- Corben, Henry; Corben, Henry; Ameli, Haider bin Ali; Yahya, Osman Ismail; and Yahya, Osman Ismail. (2005-1426). *Jame al-Asrar and Source of Anwar* (Vol. 1-1). Beirut - Lebanon: Arab History Foundation. [In Persian]

Danaee Fard, Hassan, & Kazemi, Seyed Hosein. (2010). Promoting Interpretive Research In Organization: Overview Of Philosophical Foundations And Conduction Process Of Phenomenography. *Journal Of Management Studies In Development & Evaluation*, 20(61), 121-147. [In Persian] . <https://sid.ir/paper/202839/en>

Dashti, Roya, Asadi, Ismail and Zolfaghari Zafarani, Rashid. (2022). Introducing a Model of Dark Sides of the Organization Based on the Theory of Social Interactionism in the Higher Education System. *Human Resources Studies*, 12(1), 77-106. [In Persian]

doi: 10.22034/jhrs.2022.150418

Doz, Y. L. & Hamel, G., (1998). *Alliance advantage*, Harvard Business School Press, Boston.

Eisner, E. W. (1994). *The educational imagination: On the design and evaluation of school Programs*. New York: Macmillan Publishing Company.

Faizi, Taherah; Omidi-Morad, Afsaneh; Garamipour, Masoud; Nazari, Maryam; and Torkashvand, Zahra. (2016). Leveling the general and specialized abilities of researchers in the country based on the RAAT test: a guide to improving research training in higher education. *Educational Leadership and Management*, 37(10), 95-114. [In Persian] <https://sanad.iau.ir/Journal/edu/Article/857413>

Gagné, M., & Deci, E. L. (2005). Self-determination theory and work motivation. *Journal of Organizational Behavior* , 26(4), 331 -362.

Garavand H, Kareshki H, Ahanchian M. The Relationship between Self-efficacy in Research and Research Performance A study on Students of Medical Sciences University of Mashhad. *Iranian Journal of Medical Education* 2014; 14 (1) :41-51 [In Persian]

Gorji, Ebrahim, Barkhordari, Sajjad. (2009). *Foundations of Research Method in Social Sciences*. Tehran: Sales Publications. [In Persian]

Ireland, R. D . & Hitt, M. A . & Vaidyanath, D. (2002) .“Alliance Management as source of Competitive Advantage” .*Journal of Management*. 28(3)

Jouybari, Leila, Yousefipour, Mohaddeseh, and Sanagoo, Akram. (2012). Knowledge translation and application of research, a strategy for increasing research performance of medical students. *Qualitative Research in Health Sciences*, 1(1), 0-0. [In Persian]. <https://sid.ir/paper/462641/fa>

Kazemi-Moghaddam, Iman. (2016). *Educational Textbook of Network Theory of Problems*. Mashhad: Institute for Strategic Studies of Islamic Sciences and Teachings. [In Persian]

Motlabi, Dariush and Alipour Hafezi, Mehdi. (2023). A look at research on the subject area of Imam Reza (AS): A scientometric study. *Razavi Culture*, 11(42), 83-122. [In Persian]

Nouri, Ali. (2014). "The Expertise Model and Educational Criticism". *Iranian Encyclopedia of Curriculum*. pp. 1-6. [In Persian]

Pintrich, Paul; Shank, Dale. (2017). *Motivation in Education (Theory, Research and Applications)*. Translator: Mahnaz Shahraei. Tehran. ghalam Publishing. [In Persian]

Rahmanzadeh, Mohammad. (2003). *Process-oriented Organization and Organizational Paradigms*. Tehran: Society Study-Publication Office. [In Persian]

Rahnamaei, Ahmad. (2001). *Occidental Studies*. Qom: Imam Khomeini Educational and Research Institute Publications. [In Persian]

Rashad, Aliakbar. (2016). *The Scientific-Educational System of Destiny Development*. Tehran: Publications Organization of the Research Institute of Islamic Culture and Thought. [In Persian]

Rezayat, Gholamhossein; Gholizadeh, E. "The Competency Model of Faculty Members of the

Islamic Revolution University". Management at the Islamic University. Year 10. Number 2. pp. 324-303. [In Persian]

Sadra, Alireza. (2006). Value-Based Research in Iranian Society. Tehran: Strategic Research Center of the Expediency Council. [In Persian]

Salehi et al. "What Do Students Research For?". 5th International Conference on Graduate Development, Opportunities and Challenges. Ferdowsi University of Mashhad. [In Persian]

Tavakoli M, Yamani N, Javadi M. Comparing Educational, Research and Administrative Activities of Faculty Members Completing their PhD Degree either using Scholarship Funds or not. Iranian Journal of Medical Education 2010; 10 (3) :301-311 [In Persian] URL: <http://ijme.mui.ac.ir/article-1-1430-fa.html>

URL: <http://ijme.mui.ac.ir/article-1-2928-fa.html>

Vaezi, Ahmad; Abdollahi Nissiani, Ali; Ebrahimi, Karim. (2017). "Issue-centered and non-issue-centered; comparison and analysis of organizational orientation approaches in the management of cultural organizations in the country". Religion and Cultural Politics. Issue 9. pp. 7 - 32. [In Persian]

Wasiti, Abdul Hamid. (2013). Research Guide Adapted from the Islamic Perspective on Science and Existence (Introductory Level) (Volume 1-1). Holy Mashhad - Iran: Institute for Strategic Studies of Islamic Sciences and Education. [In Persian]

Wasti, Abdolhamid. (2010). A Guide to Education Adapted from Islam's Attitude to Religion, Science and Religious World. Mashhad: Institute of Applied Studies in Islamic Sciences and Teachings. [In Persian]

Yaghoubpour, Sima, and Fatemi Nejad, Mohammad. (2017). The relationship between job satisfaction and employee motivation using Herzberg's two-factor model. A New Approach to Educational Management, 8(1 (29th issue), 263-281. [In Persian] <https://sid.ir/paper/516426/fa>